

KONFERENCIAKÖTET

Conference Proceedings

**Nemzetközi tudományos konferencia
a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából**
International Scientific Conference
on the Occasion of the Hungarian Science Festival

Sopron, 2022. november 3.
3 November 2022, Sopron

**TÁRSADALOM – GAZDASÁG – TERMÉSZET:
SZINERGIÁK A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉSSEN**

SOCIETY – ECONOMY – NATURE: SYNERGIES IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Szerkesztők / Editors:

OBÁDOVICS Csilla, RESPERGER Richárd, SZÉLES Zsuzsanna, TÓTH Balázs István

Nemzetközi tudományos konferencia a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából
International Scientific Conference on the Occasion of the Hungarian Science Festival

Sopron, 2022. november 3. / 3 November 2022, Sopron

**TÁRSADALOM – GAZDASÁG – TERMÉSZET:
SZINERGIÁK A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉSSEN**
SOCIETY – ECONOMY – NATURE:
SYNERGIES IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT

KONFERENCIAKÖTET
Conference Proceedings

LEKTORÁLT TANULMÁNYOK / PEER-REVIEWED STUDIES

Szerkesztők / Editors:

OBÁDOVICS Csilla, RESPERGER Richárd, SZÉLES Zsuzsanna, TÓTH Balázs István

SOPRONI EGYETEM KIADÓ

UNIVERSITY OF SOPRON PRESS

SOPRON, 2023

Nemzetközi tudományos konferencia a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából
International Scientific Conference on the Occasion of the Hungarian Science Festival

Sopron, 2022. november 3. / 3 November 2022, Sopron

Felelős kiadó / Executive Publisher: Prof. Dr. FÁBIÁN Attila,
a Soproni Egyetem rektora / Rector of the University of Sopron

Szerkesztők / Editors:

Prof. Dr. OBÁDOVICS Csilla, Dr. RESPERGER Richárd, Prof. Dr. SZÉLES Zsuzsanna,
Dr. habil. TÓTH Balázs István

Lektorok / Reviewers:

Dr. habil. BARANYI Aranka, Dr. BARTÓK István, Dr. BEDNÁRIK Éva,
BAZSÓNÉ dr. BERTALAN Laura, Dr. CZIRÁKI Gábor, Dr. FARAGÓ Beatrix,
Dr. HOSCHEK Mónika, Dr. habil. JANKÓ Ferenc, Dr. habil. KOLOSZÁR László,
Dr. KÓPHÁZI Andrea, Prof. Dr. KULCSÁR László, Dr. NEDELKA Erzsébet, Dr. NÉMETH Nikoletta,
Prof. Dr. OBÁDOVICS Csilla, Dr. habil. PAÁR Dávid, Dr. PALANCSA Attila,
Dr. habil. PAPP-VÁRY Árpád, PAPPNÉ dr. VANCSÓ Judit, Dr. habil. PATAKI László,
Dr. PIRGER Tamás, Dr. RESPERGER Richárd, Dr. habil. SZABÓ Zoltán,
Prof. Dr. SZÉLES Zsuzsanna, Dr. SZÓKA Károly, Dr. TAKÁTS Alexandra,
Dr. habil. TÓTH Balázs István

Tördelőszerkesztő / Layout Editor: Dr. RESPERGER Richárd
Segédszerkesztő / Assistant Editor: NEMÉNY Dorka Virág

ISBN 978-963-334-450-7 (pdf)

DOI: [10.35511/978-963-334-450-7](https://doi.org/10.35511/978-963-334-450-7)

Creative Commons licenc: BY-NC-SA 2.5

Nevezd meg! Ne add el! Így add tovább! 2.5 Hungary
Attribution – Non commercial – Share Alike 2.5 HUNGARY

SZERVEZŐK

Soproni Egyetem Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Kar (SOE LKK),
A Soproni Felsőoktatásért Alapítvány

A konferencia elnöke: Prof. Dr. Széles Zsuzsanna egyetemi tanár, dékán (SOE LKK)

Tudományos Bizottság:

- elnök: Prof. Dr. OBÁDOVICS Csilla PhD egyetemi tanár, Doktori Iskola-vezető (SOE LKK)
- társelnök: Dr. habil. TÓTH Balázs István PhD egyetemi docens, igazgató (SOE LKK)
- tagok: Prof. Dr. FÁBIÁN Attila PhD egyetemi tanár (SOE LKK), rektor (SOE)
- Prof. Dr. SZÉKELY Csaba DSc professor emeritus (SOE LKK)
- Prof. Dr. KULCSÁR László CSc professor emeritus (SOE LKK)
- Prof. Dr. SZALAY László DSc egyetemi tanár (SOE LKK)
- Prof. Dr. Clemens JÄGER PhD egyetemi tanár, dékán (FOM)
- Prof. Dr. Alfreda ŠAPKAUSKIENĚ PhD egyetemi tanár (VU FEBA)
- Dr. habil. POGÁTSZA Zoltán PhD egyetemi docens (SOE LKK)
- Dr. habil. PAPP-VÁRY Árpád Ferenc PhD tudományos főmunkatárs (SOE LKK)
- Dr. Rudolf KUCHARČÍK PhD egyetemi docens, dékán (EUBA FIR)

Szervező Bizottság:

- elnök: Dr. RESPERGER Richárd PhD adjunktus (SOE LKK)
- tagok: Dr. NEDELKA Erzsébet PhD egyetemi docens, dékánhelyettes (SOE LKK)
- Dr. KERESZTES Gábor PhD egyetemi docens, dékánhelyettes (SOE LKK)
- Dr. habil. Eva JANČÍKOVÁ PhD egyetemi docens (EUBA FIR)
- Dr. habil. KOLOSZÁR László PhD egyetemi docens, intézetigazgató (SOE LKK)
- Dr. HOSCHEK Mónika PhD egyetemi docens, intézetigazgató (SOE LKK)
- PAPPNÉ dr. VANCSÓ Judit PhD egyetemi docens, intézetigazgató (SOE LKK)
- Dr. SZÓKA Károly PhD egyetemi docens (SOE LKK)
- titkár: NEMÉNY Dorka Virág kutatási asszisztens (SOE LKK)

ORGANIZERS

University of Sopron Alexandre Lamfalussy Faculty of Economics (SOE LKK),
For the Higher Education at Sopron Foundation

Conference Chairperson: Prof. Dr. SZÉLES Zsuzsanna PhD Professor, Dean (SOE LKK)

Scientific Committee:

Chair: Prof. Dr. Csilla OBÁDOVICS PhD Professor, Head of Doctoral School (SOE LKK)

Co-Chair: Dr. habil. Balázs István TÓTH PhD Associate Professor, Director (SOE LKK)

Members: Prof. Dr. Attila FÁBIÁN PhD Professor (SOE LKK), Rector (SOE)

Prof. Dr. Csaba SZÉKELY DSc Professor Emeritus (SOE LKK)

Prof. Dr. László KULCSÁR CSc Professor Emeritus (SOE LKK)

Prof. Dr. László SZALAY DSc Professor (SOE LKK)

Prof. Dr. Clemens JÄGER PhD Professor, Dean (FOM)

Prof. Dr. Alfreda ŠAPKAUSKIENĖ PhD Professor (VU FEBA)

Dr. habil. Zoltán POGÁTSA PhD Associate Professor (SOE LKK)

Dr. habil. Árpád Ferenc PAPP-VÁRY PhD Senior Research Fellow (SOE LKK)

Dr. Rudolf KUCHARČÍK PhD Associate Professor, Dean (EUBA FIR)

Organizing Committee:

Chair: Dr. Richárd RESPERGER PhD Assistant Professor (SOE LKK)

Members: Dr. Erzsébet NEDELKA PhD Associate Professor, Vice Dean (SOE LKK)

Dr. Gábor KERESZTES PhD Associate Professor, Vice Dean (SOE LKK)

Dr. habil. Eva JANČÍKOVÁ PhD Associate Professor (EUBA FIR)

Dr. habil. László KOLOSZÁR PhD Associate Professor, Director of Institute (SOE LKK)

Dr. Mónika HOSCHEK PhD Associate Professor, Director of Institute (SOE LKK)

Judit PAPPNÉ VANCSÓ PhD Associate Professor, Director of Institute (SOE LKK)

Dr. Károly SZÓKA PhD Associate Professor (SOE LKK)

Secretary: Dorka Virág NEMÉNY Research Assistant (SOE LKK)

TARTALOMJEGYZÉK / CONTENTS

1. szekció (személyes): Fenntartható gazdálkodás és menedzsment, körforgásos gazdaság Session 1 (personal): Sustainable Economy and Management, Circular Economy

Az ökológiai termelés és termékek piacának változásai a COVID-19 okozta megszorítások alatt

Dr. GYARMATI Gábor 11

Fenntartható fejlődés és körforgásos gazdaság a vállalkozások mindennapi életében

Dr. FEKETE-BERZSENYI Hajnalka – Dr. KOZMA Dorottya Edina –

Dr. MOLNÁRNÉ dr. BARNA Katalin – Prof. Dr. MOLNÁR Tamás 26

Fenntarthatóság a divatiparban (?) – Négy divatipari szervezet CSR jelentésének rövid áttekintése, valamint a fenntarthatóságra törekvés fogyasztók általi észlelésének vizsgálata

VIZI Noémi 39

Épített örökségeink fenntarthatósága a volt szovjet laktanyák újrahasznosításának példáján keresztül

TEVELY Titanilla Virág 52

2a. szekció (személyes): A fenntartható fejlődés globális és regionális vetületei

Session 2a (personal): Global and Regional Aspects of Sustainable Development

A migráció mérésének módszertani nehézségei

RUFF Tamás 65

2b. szekció (személyes): A fenntartható fejlődés globális és regionális vetületei

Session 2b (personal): Global and Regional Aspects of Sustainable Development

Munkaérték preferenciák vizsgálata a szállítási ágazatban

Dr. BALÁZS László – Dr. KŐKUTI Tamás 73

3. szekció (személyes): Turizmus és marketing, fenntartható turizmus

Session 3 (personal): Tourism and Marketing, Sustainable Tourism

Studentifikáció Lágymányoson, avagy az újbudai egyetemek hatása a fenntartható turizmusra

KISS Bence Álmos – PORHAJAS Gábor László 85

Book Consumption Literature – Literature Review on the Subject of the Behavior of Book Consumers

Miklós LÉGRÁDI – Dr. habil. Zoltán SZABÓ 96

Szállodaüzemi intézkedések irányvonalai a fenntarthatóság jegyében

MARTOS János András 114

Sportfogyasztási szempontú elemzés a Sopronban rendezett 2021-es Női Vízilabda Magyar Kupáról <i>CSISZÁR Szabolcs János – Dr. habil. PAÁR Dávid</i>	126
---	-----

4a. szekció (személyes): Pénzügyek, számvitel, fenntartható pénzügyek
Session 4a (personal): Finance, Accounting, Sustainable Finance

A könyvviteli szolgáltatási szakma megítélése. Összehasonlító elemzés a 2020. és 2022. évek felmérése alapján <i>Dr. VERESS Attila – Dr. SIKLÓSI Ágnes – Dr. SISA Krisztina A.</i>	136
--	-----

A KKV-szektor hitelezési tendenciának értékelése MNB adatok alapján <i>MÁRKUS Mónika</i>	147
--	-----

Az ellátási láncok fenntartható pénzügyi adaptációja – rövidtávú fizetési kötelezettségek finanszírozása <i>Dr. CZIRÁKI Gábor – HACKL János</i>	158
---	-----

ESG közzététel vizsgálata nemzetközi háttérű kereskedelmi bankok esetében Magyarországon <i>SIKLÓSI Veronika</i>	172
--	-----

4b. szekció (személyes): Pénzügyek, számvitel, fenntartható pénzügyek
Session 4b (personal): Finance, Accounting, Sustainable Finance

A fenntarthatóság és az osztalékpolitika kapcsolata <i>Dr. KUCSÉBER László Zoltán – Dr. CSOMA Róbert</i>	180
--	-----

Pénzügyi és öngondoskodási ismeretek a magyar középiskolák végzős osztályaiban 2021-ben <i>KOVÁCS Zoltán – TÖRÖNÉ Prof. Dr. DUNAY Anna</i>	188
--	-----

A cégértékelés módszertani kihívásai <i>FÁBIÁNNÉ JÁTÉKOS Judit Ilona</i>	203
--	-----

5. szekció (személyes): Sustainable Economy, Management and Development
Session 5 (personal): Sustainable Economy, Management and Development
(session in English)

The Qualitative Characteristics of Accounting Information: A Literature Review <i>Asma MECHTA – Prof. Dr. Zsuzsanna SZÉLES – Dr. Ágnes SIKLÓSI</i>	219
--	-----

Tourism Development in Indonesia - Surakarta City Role Supporting National Tourism Planning <i>Dr. Rizky Arif NUGROHO – Laura BAZSÓNÉ BERTALAN PhD – Judit PAPPNÉ VANCSÓ PhD</i>	228
--	-----

Green Manufacturing Practices Towards Sustainable Development in the Ready-Made Garments (RMG) Industry of Bangladesh <i>Dr. Md. Sadrul Islam SARKER – K. M. Faridul HASAN – Dr. István BARTÓK</i>	241
--	-----

Drivers and Barriers of GSCM Practices Implementation: Literature Review <i>Khouloud CHALLOUF – Dr. Nikoletta NÉMETH</i>	252
--	-----

6. szekció (személyes): Tourism and Marketing, Sustainable Tourism
Session 6 (personal): Tourism and Marketing, Sustainable Tourism
(session in English)

Impact of COVID-19 Pandemic on Tourism Sector in Vietnam <i>Thi Thuy Sinh TRAN – Dr. Nikoletta NÉMETH – Dr. Thai Thuy PHAM – Nhat Anh NGUYEN</i>	259
--	-----

Tourism in Troubled Times: the Economic and Social Effects of Short- and Expected Long-Term Changes <i>Dr. habil. Tamás SZEMPLÉR</i>	276
--	-----

Application Areas of Drones: Exploratory Research from Residential and Corporate Perspectives <i>Bendegúz Richárd NYIKOS – Astrid IONESCU</i>	286
---	-----

7. szekció (online): A fenntartható fejlődés globális és regionális vetületei
Session 7 (online): Global and Regional Aspects of Sustainable Development

Németország elektromos személygépjármű exportja az Európai Unió tagállamaival <i>Dr. KONKA Boglárka</i>	295
---	-----

Fenntartható design - új megközelítések a terméktervezésben <i>NÁDAS Gergely – Dr. habil. MOLNÁR László</i>	307
---	-----

Challenges of the Adaptation Planning – Evolution of the Vulnerability Assessment Methodologies <i>Pál SELMECZI</i>	322
---	-----

Szisztematikus irodalmi áttekintés a személygépjárművekbe épülő elektromos hajtáslánc gyártásáról a fenntarthatóság szempontjából <i>Dr. TÓTH Árpád – BEGE András</i>	329
---	-----

Németország az európai labdarúgás térképén – jogi és sportföldrajzi megközelítés <i>Dr. ENGELBERTH István – Dr. VIRÁGH Árpád</i>	344
--	-----

A körforgásosság mérési lehetőségeinek vizsgálata a szállodaüzemeltetésben <i>KARAKASNÉ Dr. MORVAY Klára</i>	360
--	-----

Az állami nyugdíjrendszerek fenntarthatóságának kihívásai <i>SZABÓ Zsolt Mihály</i>	377
---	-----

Competencies for Sustainable Development <i>Zsuzsanna NAGYNÉ HALÁSZ</i>	391
---	-----

8. szekció (online): Turizmus és marketing, fenntartható turizmus
Session 8 (online): Tourism and Marketing, Sustainable Tourism

Gyógynövényturizmus és az abban rejlő lehetőségek
– Az Észak-Magyarországi kínálati oldal primer vizsgálata
PÁSZK Norbert400

Fiatal külföldi turisták pozitív és negatív tapasztalatai Budapesten
Dr. habil. GROTTE Judit – MAGYAR Tímea408

Mit ígér Bükfürdő? A városmárka-kommunikáció lehetséges eszközei és csoportosításuk a POE-modell alapján
HORVÁTH Kornélia Zsanett417

9. szekció (online): Fenntartható gazdálkodás, körforgásos gazdaság
Session 9 (online): Sustainable Economy, Circular Economy

Erdei biomassa lehetőségei és korlátai Magyarország energiabiztonságában
VARGOVICS Máté – Dr. NAGY Dániel433

A körforgásos gazdaság és a soproni hulladékfeldolgozó stratégiája
KASZA Lajos – Dr. NÉMETH Patrícia444

10. szekció (online): Sustainable Economy, Management and Development
Session 10 (online): Sustainable Economy, Management and Development
(session in English)

Comparison of the Density of Physicians and General Practitioners in the Hungarian Csongrád-Csanád Country and in the Territorial Units of Vojvodina for the Period 2002-2020
Dr. Ivana KOCSICSKA453

The Re-Consideration of Business Diplomacy and Corporate Social Responsibility for International Business in the Post-Covid-19 World
Anh Tuan TRAN463

Examining the Process of Project Preparation
Attila LEGOZA474

The Relativity between Sustainable Management and Turnaround Management: Evidences and Suggestions for the Hungarian Agricultural Sector
Zsuzsanna VARGA – Dr. habil. Etelka KATITS – Dr. Éva SZALKA – Dr. Ildikó PALÁNYI – Katinka MAGYARI484

Developing countries and Sustainability
Arjana KADIU – Dr. habil. Zoltán SZABÓ504

The Effect of Supply Chain Management in Achieving Sustainability in Supply Chain in Four Seasons Hotel in Syria
Wael ALASFAR519

**The Role of EGTCs and Euroregions in Economic Cooperation Across
the Hungarian-Romanian Border Between the Period 2007-2020**

Melinda BENCZI 531

11. szekció (online): Poszter szekció

Session 11 (online): Poster Session

Procrastination and its Influencet on Retirement Saving Plann

Khaliunaa DASHDONDOG540

Színházi kommunikáció 2.0

Hazai kőszínházak jelenléte Facebookon és Instagramon a pandémia első évében

Dr. DÉR Cs. Dezső – Dr. habil. PAPP-VÁRY Árpád Ferenc – ZRINYI Ivett554

A felnőttképzésben résztvevő álláskeresők elhelyezkedési esélyei

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében

LE-DAI Barbara575

Cost Analysis of Sustainable Concrete Production Using Waste Nanoparticles

Omar ZINAD – Dr. habil. Csilla CSIHA – Prof. Dr. Alya'a Abas AL-ATTAR585

A KKV-szektor hitelezési tendenciának értékelése MNB adatok alapján

Lending Trends of the SME Sector

MÁRKUS Mónika

PhD-hallgató (*PhD Student*)

Soproni Egyetem, Széchenyi István Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola (*University of Sopron, István Széchenyi Economics and Management Doctoral School - Hungary*);
tanársegéd (*Assistant Lecturer*)

Pannon Egyetem, Gazdálkodási Kar Zalaegerszeg (*University of Pannonia Faculty of Economics Zalaegerszeg - Hungary*)

Absztrakt

Kutatásomban a hazai kis-és középvállalati szektor hitelezési tendenciáit vizsgálom szem előtt tartva az elmúlt időszak krízis pontjait. Hiszen vállalkozások a 2008-as gazdasági világválságot követően épp hogy kezdtek gazdaságilag fellendülni, azonban 2020 márciusában újabb nehézséggel, a Covid-19 vírussal kellett szembenéznük. Mely számos vállalkozást pénzügyileg-gazdaságilag nehéz helyzetbe hozott. Ezen csapásból még ki sem lábálva 2022 év elején kitörő orosz-ukrán háború újabb akadályokat gördített a vállalatok, különösképpen a KKV-szektor szereplői elé. Vizsgálatom során a hazai KKV-k hitelpiaci lehetőséget térképezem fel.

Kulcsszavak: kkv, hitelezés, válság

JEL-kódok: G01, G21, H81

Abstract

In my research, I examine the lending trends of the domestic small and medium-sized enterprise sector, keeping in mind the crisis points of the past period. After all, businesses were just beginning to recover economically after the 2008 economic crisis, but in March 2020 they had to face another difficulty, the Covid-19 virus. Which put many businesses in a difficult financial and economic situation. Even before recovering from this disaster, the Russian-Ukrainian war that broke out at the beginning of 2022 presented new obstacles to companies, especially those in the SME sector. In the course of my investigation, I map the credit market opportunities of domestic SMEs.

Keywords: SME, lending, crisis

JEL Codes: G01, G21, H81

Bevezetés

A vállalkozások indításánál, növekedésük, fejlődésük szempontjából kiemelt kérdésként kezelik a finanszírozásukat. Számos finanszírozási alternatíva áll rendelkezésre, mely lehetőségek leginkább hozzáférésükben, nagyságukban és árukban térnek el egymástól.

Valamennyi esetben mérlegelni kell a felmerülő előnyöket és hátrányokat. Egy vállalkozás elindulásához és fejlődéséhez elsősorban a tőkepiacról, míg a napi operatív működéséhez a likviditásának fenntartásához a hitelpiacról érdemes forrást szereznie. A kezdeti szakaszban azonban nehéz megtalálni az ideális tőkefinanszírozási lehetőséget, a vállalkozás korai fázisában tőkebevonásra az úgy nevezett 4F (founders, family, friends, fools) források, valamint az üzleti angyaloktól származó magvető tőke áll rendelkezésre (Vecsenyi & Petheő, 2017).

A vállalatok finanszírozása ezek alapján két formában történhet:

- tőke jellegű finanszírozás nem más, mint a vállalkozásokon kívül álló személyek és/vagy intézmények által a vállalkozás számára részesedés finanszírozás formájában, magas hozam reményében bocsájtanak rendelkezésre,
- adósságjellegű finanszírozás folyamatában a vállalkozás átmeneti időre kapja a forrásokat előre rögzített feltételek és kötelezettségek mellett, melyek hitelezési jogviszonyt testesítenek meg (Gyurcsik, 2020).

Tanulmányom célja, hogy bemutassam a hazai kis-és középvállalkozás finanszírozási lehetőségei közül a hitelezési tendenciákat. Célkitűzésem, hogy a Magyar Nemzeti Bank hitelezési jelentéseinek adatai alapján ismertessem az elmúlt időszak hitelfelvételi irányát, hiszen 2020 márciusa óta folyamatosan olyan nehézségekkel kell a vállalkozásoknak szembenéznie, mint a COVID-19 vírus, vagy az orosz-ukrán háború miatt alapanyaghiány és energia válság.

1. A kis-és középvállalkozások jellemzői

A következőkben röviden ismertetem a hazai vállalkozásokra jellemző tendenciákat, melyek alapján láthatjuk, hogy miért is kell kiemelten foglalkozni a kis- és középvállalkozásokkal. Az alábbiakban bemutatásra kerülnek a főbb tényezők, melyek szerint a gazdasági jelentőségüket vizsgáltam az említett vállalati kategóriáknak, valamint a finanszírozási sajátosságait mutatom be.

1.1. A *kkv-k* gazdasági jelentőségének vizsgálata

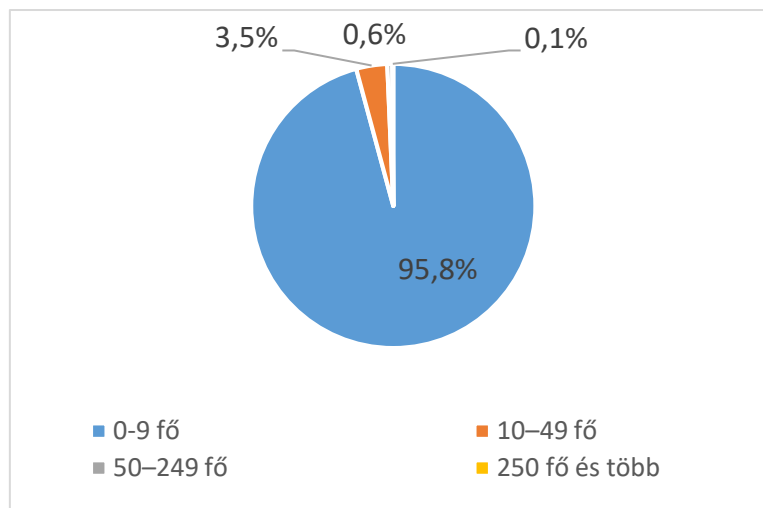
Magyarországon 2015-től vizsgálva azt láthatjuk az 1. táblázatban, hogy a kis- és középvállalkozások méretkategóriánkénti száma növekvő tendenciát mutat. Ez alapján elmondható, hogy ezen vállalkozások jelentős szerepet játszanak a magyar gazdaságban.

1. táblázat: A kis- és középvállalkozások létszámkategóriák szerinti megoszlása 2015-2020 között (db)

Vállalkozások száma (db)	2015	2016	2017	2018	2019	2020
<i>0-9 fő</i>	1 655 715	1 660 437	1 682 307	1 719 767	1 754 766	1 769 639
<i>10-49 fő</i>	29 870	30 944	31 422	31 778	33 442	34 541
<i>50-249 fő</i>	4 415	4 932	4 919	4 954	5 182	5 125
<i>250 fő és több</i>	878	923	953	990	1 019	1 051
<i>Összesen</i>	1 690 878	1 697 236	1 719 601	1 757 489	1 794 409	1 810 356

Forrás: KSH adatszolgáltatás: Vállalkozásdemográfia (Működő vállalkozások száma) létszám-kategóriák szerint adatai alapján saját szerkesztés

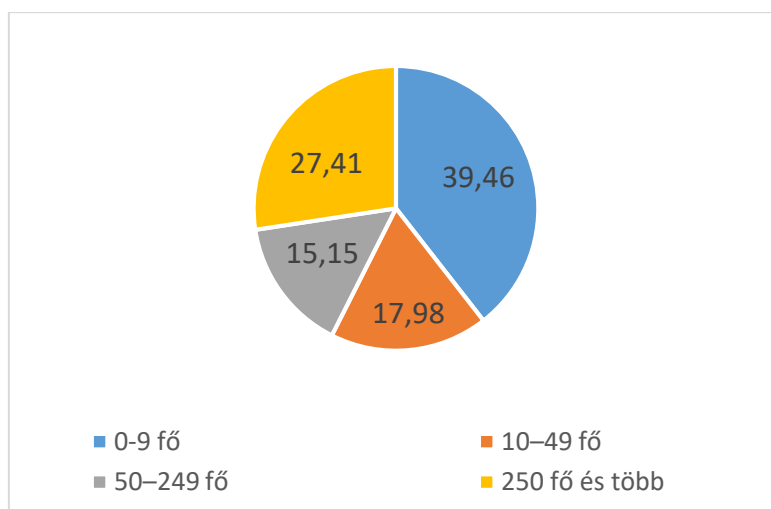
Az 1.ábrán látható, hogy Magyarországon a 250 fő foglalkoztatotti létszám alatti vállalkozások száma jelentős hányadát teszi ki az itthoni vállalkozásoknak, ez az arány több mint 99%. Közülük is mintegy 96%-ban a mikro vállalkozások vannak jelen. Így kiemelt réteggént kezelendők ezen vállalatok.

1. ábra: A vállalkozások számának megoszlása az egyes vállalati méretkategóriákban 2020-ban (%)

Forrás: KSH adatszolgáltatás: Vállalkozásdemográfia (Működő vállalkozások száma) létszám-kategóriák szerint alapján saját szerkesztés

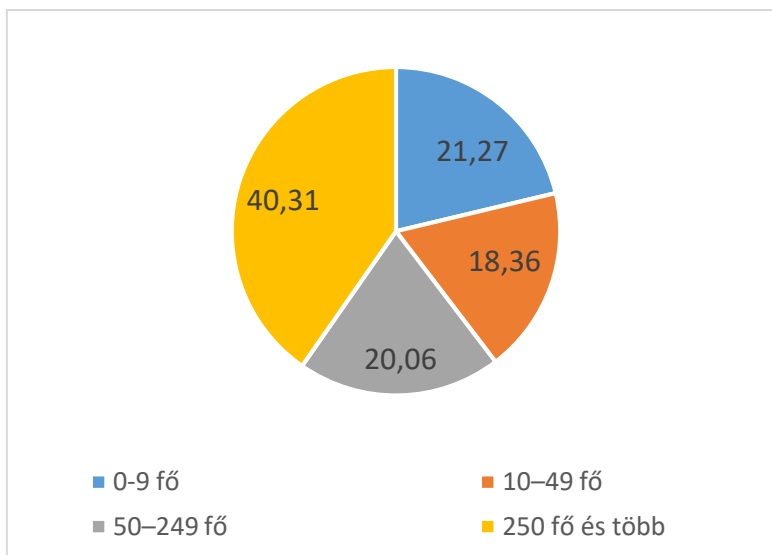
Fontos megvizsgálni, hogy az egyes vállalati kategóriákban a foglalkoztatottak létszáma, hogyan alakul, a 2. ábrán jól látható, hogy hazánkban a foglalkoztatottak 82%-át az általam vizsgált szektorban foglalkoztatják, ennek majdnem felét, az összfoglalkoztatottak mintegy 40%-án, pedig a 0-9 főt foglalkoztató vállalkozások alkalmazták.

2. ábra: A foglalkoztatottak létszámának megoszlása az egyes vállalati méretkategóriákban 2020-ban (%)

Forrás: KSH adatszolgáltatás: A vállalkozások telejsítmény mutatói létszámkategória szerint adatai alapján saját szerkesztés

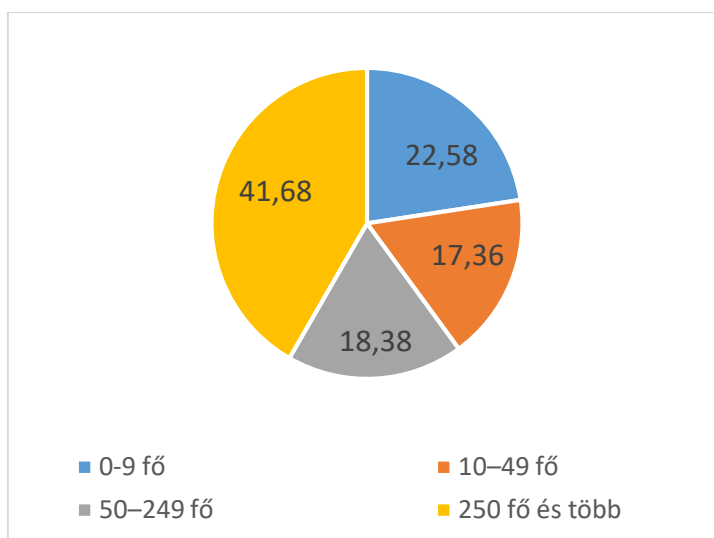
A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) adatai alapján 2020-ban az értékesítés nettó árbevételének megoszlását a következő diagram (3. ábra) mutatja be, melyen látható, hogy a kkv-szektor 60%-ban járul hozzá az éves árbevétel alakulásához.

3. ábra: Az értékesítés nettó árbevételének megoszlása az egyes vállalati méretkategóriákban 2020-ban (%)

Forrás: KSH adatszolgáltatás: A vállalkozások telejsítmény mutatói létszámkategória szerint adatai alapján saját szerkesztés

A vállalatok hozzáadott értékének méretkategóriánkénti megoszlását az alábbi ábrán (4. ábra) látható. A mikro-kis- és középvállalkozások hozzájárulása ebben a vizsgált kategóriában 58%, amely jelentősnek mondható, az egyes vizsgált kategóriákon belül nagyjából hasonló megoszlással.

4. ábra: A hozzáadott érték megoszlása az egyes vállalati méretkategóriákban 2020-ban (%)

Forrás: KSH adatszolgáltatás: A vállalkozások telejsítmény mutatói létszámkategória szerint adatai alapján saját szerkesztés

Összességében elmondható, hogy a mikro-kis- és középvállalkozások fontos szerepet játszanak a hazai gazdaság fejlődésében, ebből adódóan kiemelt figyelmet kell rájuk fordítani, nemcsak működésük szempontjából, hanem finanszírozásuk oldaláról is.

1.2. A kkv-k finanszírozásának sajátosságai

A következőkben röviden ismertetem a kis- és középvállalkozások finanszírozásának sajátosságait. Az alábbiakban Béza és szerző társai által meghatározott szempontok alapján mutatom be a főbb ismérveket.

Gazdaságunk mozgatórugóiról van szó, azonban elég sajátos a finanszírozásuk (Béza et al. 2007):

- Kockázatkerülők: többségében, inkább biztosra mennek, nem kockáztatnak új innovatív ötletek megvalósításával. Bár itt megjegyezném vannak olyan vállalkozások itt is, melyek keresik a kihívásokat az extrém lehetőségeket, ezek az úgy nevezett start-upok.
- Külső befektetőket nem szívesen engednek be: elsősorban a kisebb vállalkozások úgy gondolják, egy új tag bekerülése a tulajdonosi szerkezetbe megnehezíti a munkájukat. Valamint ez az úgynevezett „idegen” belelát a folyamatokba és akár „ellophatja” az ötleteket.
- Sokszor a megtermelt nyereséget nem forgatják vissza, inkább kiveszik azt nyereségként.
- Fejlesztéseiket igyekeznek ingyenes vagy nagyon kedvezményes forrásból megvalósítani: mindig keresik azokat a lehetőségeket melyek a legkedvezőbb feltételeket biztosítják számukra, mint a különböző pályázati lehetőségek.
- Alapításkori céljuk döntően a túlélés: ezen vállalkozások jelentős része csak rövid időtávra tervezi a folyamatait, így nincsenek innovatív hosszú távú céljaik.
- Korlátozott pénzügyi információk állnak rendelkezésükre: sok esetben a pénzügyi információk korlátozottan állnak a vállalkozó rendelkezésére, ez mellett pedig hiányosak a vállalat vezető gazdasági és pénzügyi ismeretei, melyek a finanszírozási lehetőségek széleskörű kihasználását is korlátozzák.
- Gyakori alultőkésítettség - likviditási gondok: a vizsgált vállalkozások saját tőke ellátottsága gyakran alacsony, ebből adódóan a pénzügyi erőforrásokból is gyengébbek, ez mellett nehéz fenntartani a folyamatos fizetőképességet is. Ezekből adódóan pedig nehezen jutnak nagyobb összegű finanszírozási forráshoz (elsősorban hitelhez).

A kkv-k a finanszírozási forrás bevonás stratégiájuk során felmerülő kritériumokat Vecsenyi (2017) az alábbiak alapján határozta meg:

- felhasználhatóság időtartama,
- kockázat,
- elérhetőség,
- rugalmasság,
- tulajdonosi befolyás,
- költség.

Ezeket mind mérlegelni kell a vállalkozás vezetésének, hogy mire szeretne pénzt bevonni, mennyi idő alatt kell azt visszafinanszírozni, milyen kockázatokat hordoz magában a forrás igénybevétele, mely források érhetők el az adott vállalkozás számára, mennyibe kerül a forrás bevonása a vállalkozásnak (Vecsenyi, 2017).

Összességében elmondható, hogy a fenti ismérvek alapján a kkv-szektorban működő vállalatok finanszírozás oldaláról nincsenek könnyű helyzetbe, és úgy vélem fontos lenne, hogy megtalálják a számukra leginkább ideális finanszírozási forrástípust, hogy tudjanak fejlődni, növekedni. Számos lehetőség áll a rendelkezésükre finanszírozás, azonban ezen vállalati körben leginkább elterjedt források a bank hitelek és/vagy kölcsönök.

3. A vállalati hitelezés főbb ismérvei

A vállalkozások finanszírozásának a saját és a képződő forrásokon kívül szerves részei a hitelek és/vagy a kölcsönök. Itt fontos tisztázni, hogy a hitelt és kölcsönt, mint fogalmat a hétköznapi használatban szinonimaként használjuk, azonban ezek eltérő fogalmak.

A hitel nem más, mint a hitelező által biztosított hitelkeret rendelkezésre tartása díj ellenében, ez nem jelenti azt, hogy az igénylő felhasználja a számára biztosított keretet, azonban annak erejéig a kölcsön lehetősége rendelkezésére áll. A kölcsön ezzel szemben egy adott pénzösszeg kifizetését jelenti meghatározott szerződési feltételek alapján, melyet az adós egy későbbi időpontban a hitelezőnek visszafizet, kamatfizetési kötelezettség mellett (Pálinkó-Szabó, 2008).

A hitelezés előnyei:

- a hitelnyújtó nem szerez tulajdont a vállalkozásból, így nem jogosult a megtermelt nyereségre, ez mellett pedig nincsen beleszólása a vállalkozás működésébe,
- napjaink on-line megoldásainak köszönhetően az igénylések egyszerűbbek és gyorsabbak lehetnek,
- a hitelintézetek versenyéből adódóan kedvező kamatokkal lehet számolni,
- a futamidő könnyen igazítható a vállalkozás igényeihez.

A hitelezés hátrányai:

- korlátozott ideig a vállalkozás fizetési hátralékkal rendelkezik,
- az on-line megoldásokhoz képest a hagyományos úton indított hiteligenyítés sokszor akár több hónapos átfutási időt is jelenthet,
- a fedezetként lekötött vagyontárgy könnyen „elúszhat”, amennyiben a nem képes eleget tenni a szerződésben meghatározott kötelezettségeknek a vállalkozás,
- a változó kamatozású hitelek esetében nehéz előre jelezni.

A vállalkozások hitelállományának alakulásában a kereskedelmi bankok piaci hitelei fontos szerepet játszanak. Méretkategóriánként a kis- és középvállalkozások hitelállománya nagyobb ütemben és mértékben képes növekedni a nagyvállalatokéhoz képest. Az elmúlt években a bankok és a kis- és középvállalkozások kapcsolata javult, melyben fontos szerepet a bankok közötti verseny is. A kkv-k többek között azért vonzó ügyfelek a bankok számára, mert a határon átívelő bankpiaci verseny segítségével nem annyira fenyegetett szegmens lehet ez szektor, mely a helyi kapcsolatokat is igényli.

4. A hazai hitelezési tendenciák fókuszában a kkv-szektor

A vállalatok egy része hitel illetve a kölcsön felvétel nélkül gazdálkodik. Ennek oka, hogy a kis- és középvállalkozások esetében a hitel felvételi feltételeket korábban szigorították a bankok a magas fajlagos költségek és kockázatok miatt. Az utóbbi években azonban ez a szigor enyhült, mivel mára, ezen a szektoron belül tudják leginkább bővíteni ügyfélkörüket, másfelől megfelelő biztosítási és garancia rendszerek működnek, így a szektor vállalatainak a hitel felvétel kezd könnyebbé, egyszerűbbé válni (ITM, 2019).

A vállalkozások hitelállományának alakulásában a kereskedelmi bankok piaci hitelei fontos szerepet játszanak. A szektor hitelei magas arányának kialakulásában fontos szerepe van annak, hogy a nagyvállalatok hiteleik egy jelentős részét külföldről, anyavállalatuktól vagy esetleg azon keresztül veszik fel.

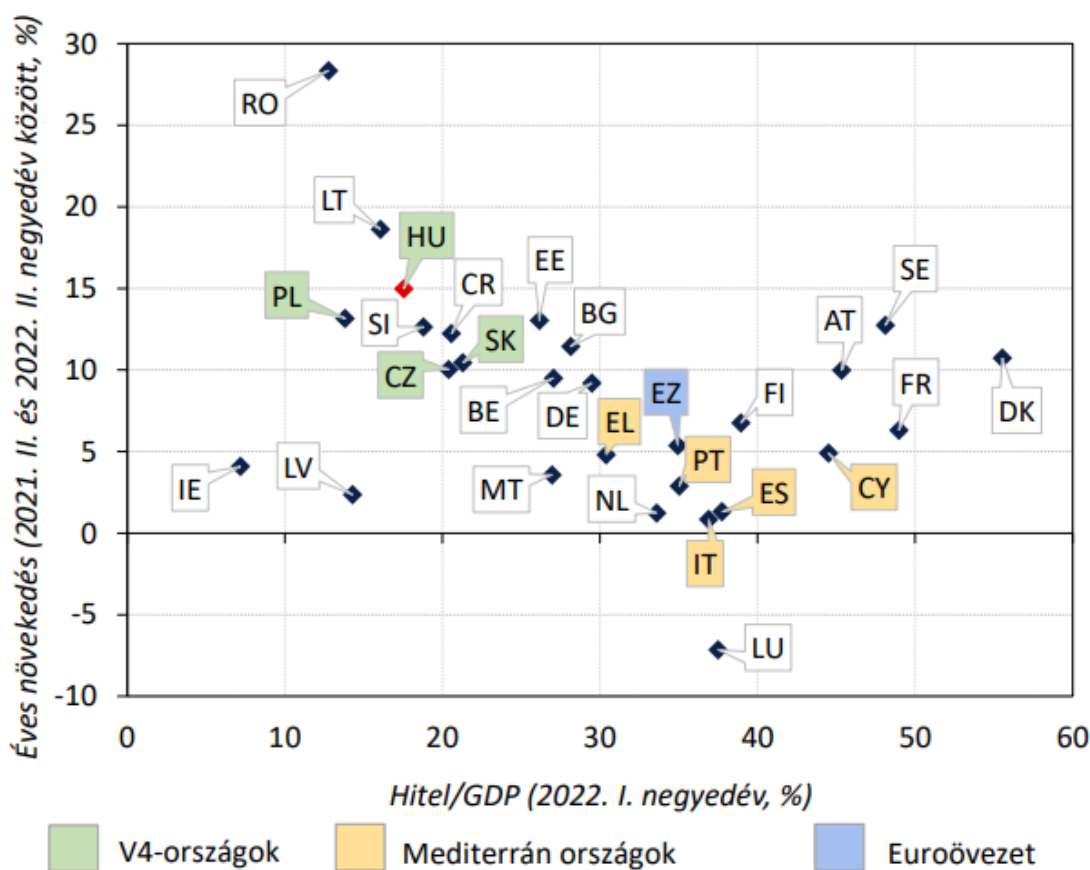
Méretkategóriánként tehát a kis- és középvállalkozások hitelállománya nagyobb ütemben és mértékben növekedett a nagyvállalatokéhoz képest.

A kis- és középvállalkozások hiteleinek növekedése mögött az alábbi tényező húzódik: a kereskedelmi bankok szolgáltatásainak fejlesztése, ami olcsóbbá tette a hitelek elbírálását és

kockázatkezelését. Viszont a koronavírus-járvány, valamint az orosz-ukrán háború miatti energiaválság illetve alapanyaghiány hatására a kkv-k számára szigorodnak a hitelfelvétel feltételei.

Az elmúlt években a bankok és a kis- és középvállalkozások kapcsolata javult, melyben fontos szerepet játszik a felsoroltakon kívül a bankok közötti verseny is. A bankok számára többek között azért is lehet vonzó a vizsgált szektor, hiszen ezen vállalkozások kevésbé élnek a határon átívelő bankpiaci lehetőségekkel, és elsősorban a helyi kapcsolatokra helyezik a hangsúlyt, mivel ezen vállalkozások piacukat tekintve is nagy hányadban hazai piacokra termelnek/szolgáltatnak.

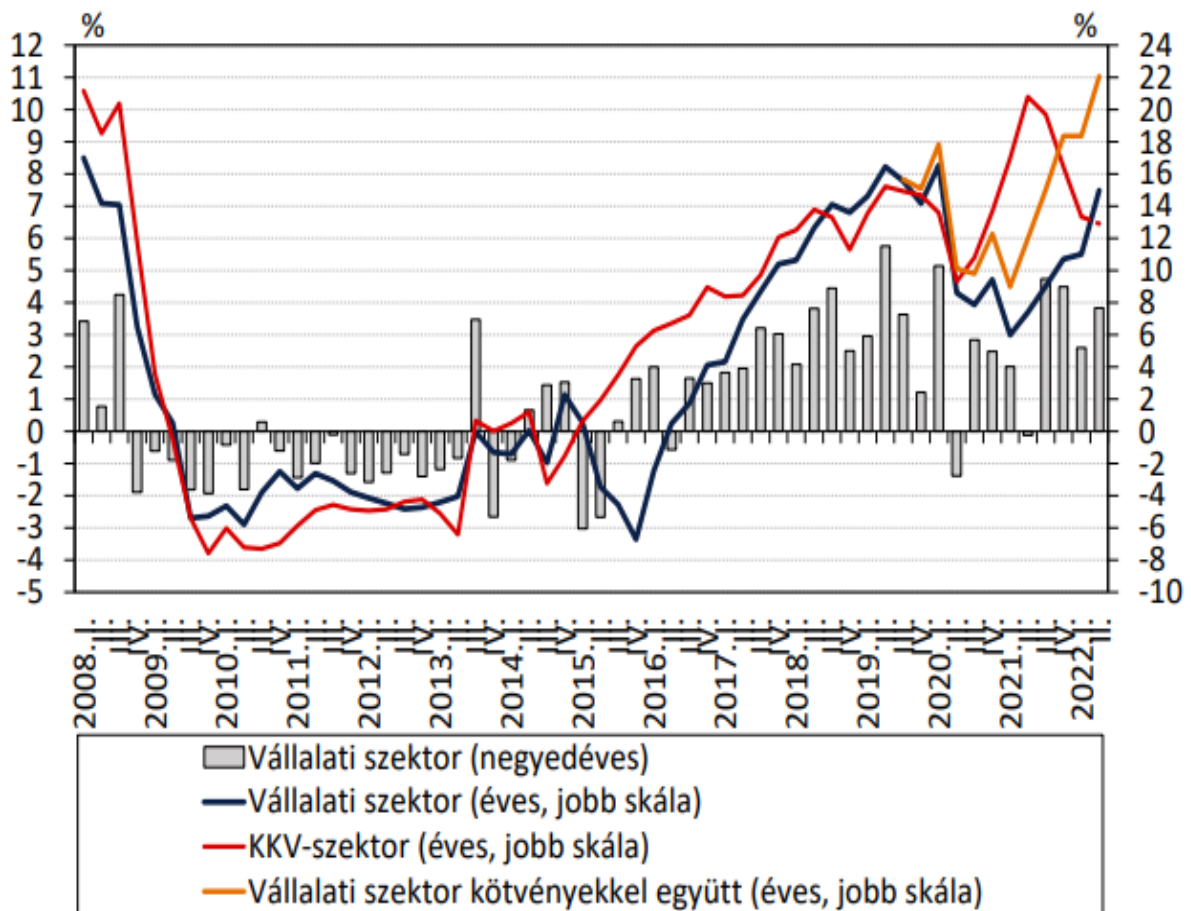
Magyarországon az Európai Unió (EU) országaival összehasonlításban az egyik leginkább dinamikus hitelezés volt tapasztalható a Magyar Nemzeti Bank legutolsó jelentése alapján (MNB: 2022). Az EU-ban a harmadik helyen áll hazánk, ahogy az az 5. ábrán ez látható. Emellett az is jól kivehető, hogy 2022 első negyedében a V4-országok közül Magyarország hitelezési folyamatai voltak a legdinamikusabbak. Kérdés viszont, hogy az elkövetkezendő időszak gazdasági folyamatai milyen irányba befolyásolják a hitelezési kedvet mind az EU-ban, mind pedig hazánkban.

1. ábra: A vállalati hitelek éves növekedési üteme és a GDP-arányos hitelállomány nemzetközi összehasonlításban

Forrás: Magyar Nemzeti Bank: Hitelezési folyamatok 2022. szeptember

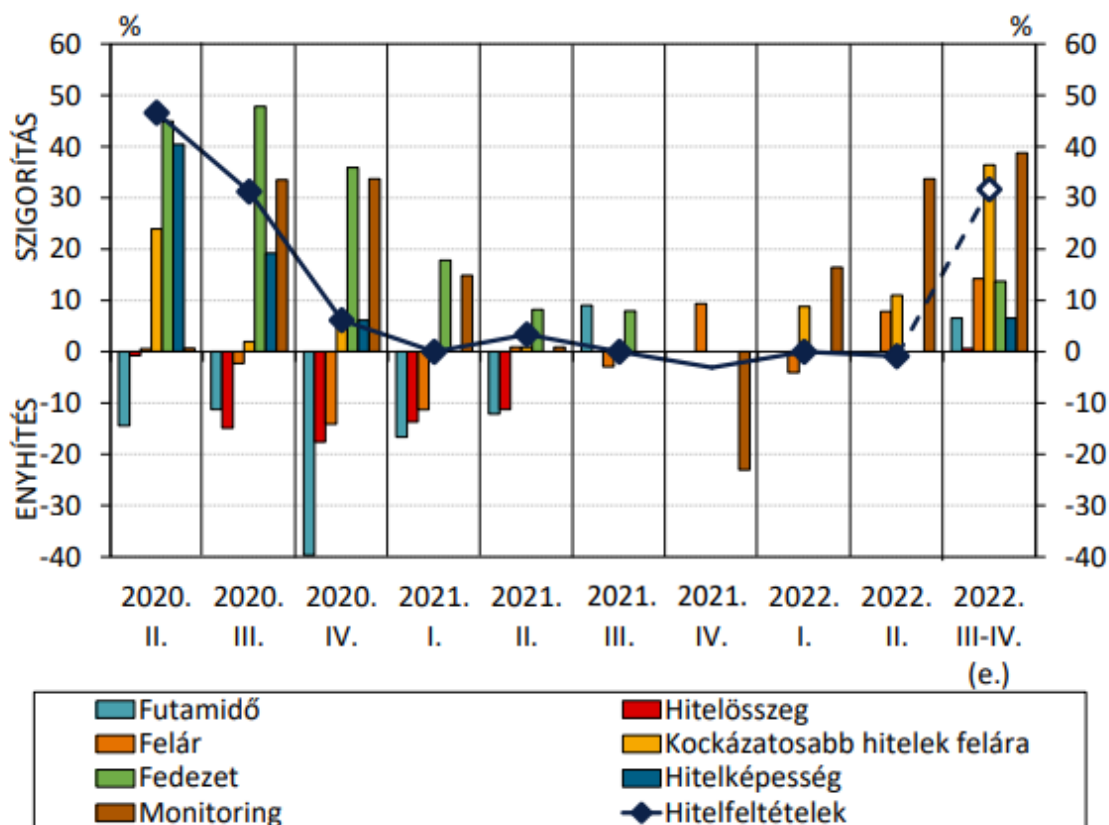
A 6. ábra szemlélteti a teljes vállalati és a kkv-szektor hitelállományának növekedési ütemét 2008-tól kezdődően 2022 első feléig. A 2008-as gazdasági világválság hatására a vállalati hitelezés csökkenő tendenciát mutatott. A kkv-szektorban ez a negatív hitelezési növekedési irány hosszabban elnyúlt. Azonban 2020 első negyedévéig növekvő tendencia látható hol?, azonban a hazai vállalati hitelállományok kapcsán tapasztalható a Covid-19 negatív hatása, jelentős visszaesést mutat a felmérés a vírus berobbanását követően, majd pedig a vállalatok megsegítését szolgáló intézkedések hatására emelkedés tapasztalható. 2022 második negyedévére 15%-ra gyorsult az összvállalati hitelállomány növekedési üteme. A kkv-szektorban a növekedési ütem 13%, mely nem sokkal marad el a nagy vállalati növekedési ütemtől. Viszont a 2021. évi első negyedéves csúshoz képest 8 százalékpontos visszaesés tapasztalható a kkv-k szintjén, mely mögött, feltételezhetően az orosz-ukrán háború negatív gazdasági hatásai húzódnak meg.

2. ábra: A teljes vállalati és kkv-szektor hitelállományának növekedési üteme

Forrás: Magyar Nemzeti Bank: Hitelezési folyamatok 2022. szeptember

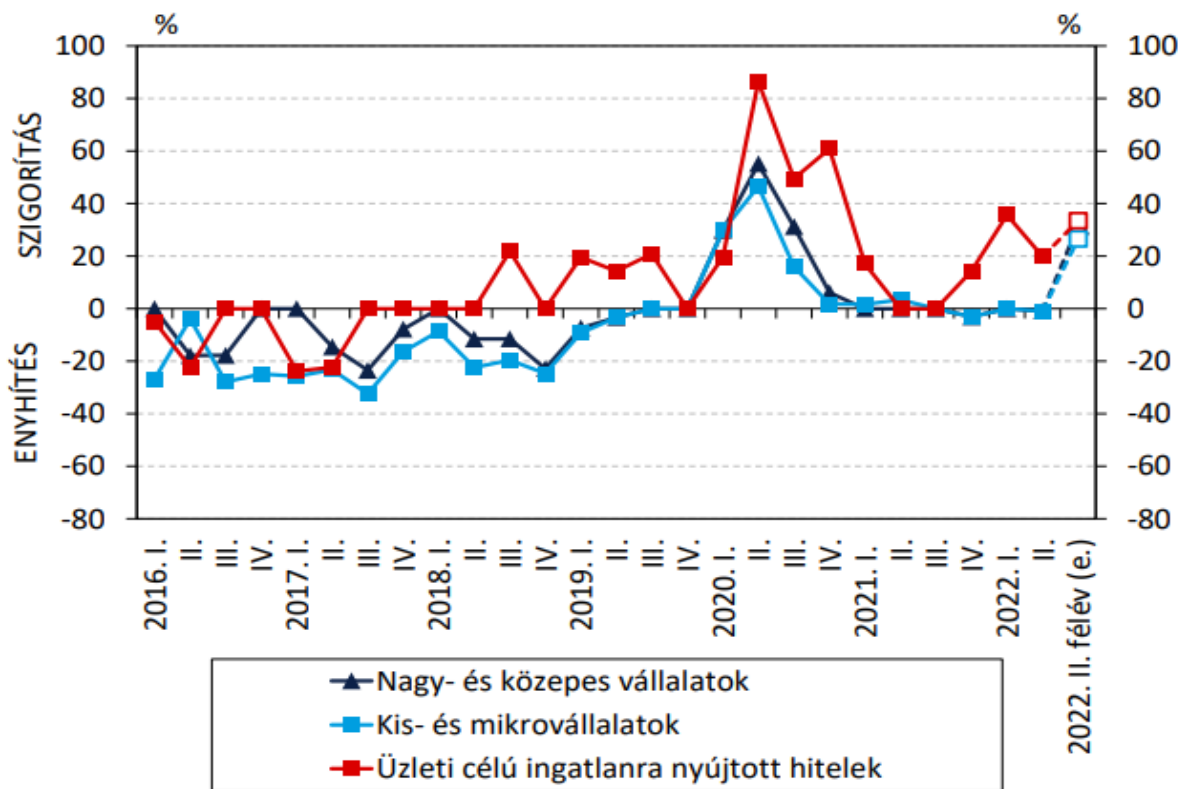
A vállalati hitelezés feltételei jelentősen nem változtak 2022 első két negyedében. A hitelintézetek egyrésze szigorításokat irányzott elő a romló gazdasági helyzet, és a szomszédos országban zajló háború negatív hatásai, valamint a drasztikusan emelkedő energia- és alapanyagárak következtében. A 7. ábrán látható, hogy az elmúlt időszakban a bankok a felárakban szigorítottak, valamint a monitoring tevékenység területén történt jelentős korlátozás a hitelezési folyamatokkal kapcsolatban. Az MNB előrejelzése alapján 2022 második félévében további szigorítások várhatók a monitoring, a felárak, a fedezet területén. Ez mellett pedig szigorodó tendencia várható a futamidők vonatkozásában, illetve a hitelképesség vizsgálatá területén.

3. ábra: Hitelezési feltételek változása a vállalati szegmensben

Forrás: Magyar Nemzeti Bank: Hitelezési folyamatok 2022. szeptember

A 8. ábrán a vállalati szegmens hitelezési feltételeinek változása látható az egyes részszegmensekre lebontva. Jó látható, hogy 2019 év elejéig enyhítések voltak tapasztalhatók mind a nagy- és közepes vállalati szektorban, mind pedig a mikro- és kisvállalatok esetében. 2020 első negyedében mintegy 55%-os szigorítás volt tapasztalható, melyet a Covid-19 váltott ki. A pandémia előre haladtával a szigorítások visszafogottabbak lettek. 2021 év elejétől stagnáltak a feltételek mind a két szegmensbe, azonban 2022 második félévére vonatkozó előrejelzés alapján szigorítások voltak várhatók az energiaválság, és a háború következtében. A szigorítás mértéke az előrejelzés alapján 30% körüli szinten mozog mind a két vállalati szegmensben.

4. ábra: Hitelezési feltételek változása a vállalati szegmensben
 Forrás: Magyar Nemzeti Bank: Hitelezési folyamatok 2022. szeptember

5. Összefoglalás

Összességében elmondható, hogy a kis-és középvállalkozások finanszírozása eléggé sajátos. Ezen szektor vállalkozásai számára a számos finanszírozási lehetőség közül a leginkább használt források: a hitelek és a kölcsönök, e források a leginkább elérhetőek számukra. Azonban számos egyéb tényező is befolyásolja a forrásválasztási döntésüket, hiszen a kkv-k nem szívesen vonnak be új tulajdonosokat, így a tőkefinanszírozás lehetősége kiesett a lehetséges források listájából. Ez mellett pedig pénzügyi döntéseik során saját, legtöbbször korlátozott információikra támaszkodva választanak a számukra ismert alternatívákból.

Az elmúlt időszakban a bankok hitelállományában gyorsuló ütemű éves növekedés tapasztalható, mely a hitelezés élénkülését mutatja hazánkba, és így a vizsgált szektor vállalkozásainak vonatkozásában is növekedés tapasztalható ezen a téren. A Magyar Nemzeti Bank jelentése alapján ez a növekedés az utóbbi időszakban elsősorban a Széchenyi Kártya Go!-nak köszönhető, mely lehetőséget a jövőben érdemes kiemelt figyelemmel kísérni, hogy hogyan befolyásolja a hitel piacot.

Globális szinten nézve a teljes vállalati szegmens hitelfelvételi tendenciáit elmondható, hogy összességében nem történt változás, hiszen az elmúlt egy évben a növekedés ütem állandósult 12-13%-os szinten. A jövőbeni várakozások a hitelpiacon szigorításokat mutatnak, elsősorban a hitelfelvételi feltételek vonatkozásában. Ezen szigorítások elsősorban a monitoring, a felár, és a fedezet területén várhatóak. A pandémia kialakulásával a hitelfelvételi lehetőségek szigorodtak, azonban az idő előre haladtával egyre visszafogottabbak lettek a hitelfelvétel feltételei. Azonban a 2022 év elején kirobbant és a mai napig elhúzódó A orosz-ukrán háború, valamint a begyűrűző energiaválság újabb szigorításokat hozott magával a vállalati hitelezési feltételekben.

Kérdés a jövőre vonatkozóan, hogy az elkövetkezendő időszak gazdasági folyamatai milyen irányba mozdítják el a hitelezési és hitelfelvételi kedvet mind az Európai Unióban, mind pedig Magyarországon.

Irodalomjegyzék

- Béza, D., Csákné Filep, J., Csapó, K., Farkas, S. & Szerb, L. (2007). *Kisvállalkozások finanszírozása*. Perfekt Kiadó, Budapest.
- Gyurcsik P. (2020). *A hazai vállalkozások tőkehelyzetében és tőkeszerkezetében bekövetkezett változások és azok hatásainak elemzése*. Doktori értekezés. Szent István Egyetem Gazdaság- és Regionális Tudományi Doktori Iskola, Gödöllő. https://archive2020.szie.hu/sites/default/files/gyurcsik_petronella_ertekezés.pdf (Letöltve: 2022.10.20.)
- Innovációs és Technológiai Minisztérium (ITM) (2019). A magyar mikro-, kis- és középvállalkozások megerősítésének stratégiája 2019-2030. <https://www.edutus.hu/wp-content/uploads/2020/10/KKV-Stratagia-2019-2030.pdf> (Letöltve: 2022.10.22.)
- KSH adatszolgáltatás: A vállalkozások teljesítmény mutatói létszámkategória szerint https://www.ksh.hu/stadat_files/gsz/hu/gsz0017.html (Letöltve: 2022.10.25.)
- KSH adatszolgáltatás: Vállalkozásdemográfia (Működő vállalkozások száma) létszám-kategóriák szerint https://www.ksh.hu/stadat_files/gsz/hu/gsz0009.html (Letöltve: 2022.10.25.)
- Magyar Nemzeti Bank (2022. 09.). Hitelezési folyamatok <https://www.mnb.hu/letoltes/hitelezesi-folyamatok-2022-szeptember-hu.pdf> (Letöltve: 2022.10.29.)
- Pálinkó É. & Szabó M. (2008). *Vállalati pénzügyek*. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar – Typotex Kiadó, Budapest.
- Török Z. (2012.). *Vállalati hitelezés Magyarországon*. Magyar Bankszövetség, Budapest.
- Vecsenyi J. (2017). *Kisvállalkozások indítása és működtetése*. Akadémiai Kiadó, Budapest. <https://doi.org/10.1556/9789634542254>
- Vecsenyi J. & Petheő A. (2017). *Vállalkozz Okosan!* HVG Kiadó, Budapest.